

DANIEL LAMPART

Metody wykrywcze przestępczości gospodarczej

Przemiany demokratyczne i gospodarcze zapoczątkowane w Polsce w 1989 r., znalazły wyraz między innymi w rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości, zwiększeniu liczby podmiotów gospodarczych, szerokiej wymianie dóbr i usług za granicą. Wybierając kierunek przemian Polska postanowiła dostosować swój ustroj społeczno-gospodarczy do standardów obowiązujących w świecie liberalnej gospodarki i demokratycznego ustroju politycznego. Otwarcie się na standardy skutkowało swoistym importem nie tylko rozwiązań gospodarczych, ale także związanych z nią patologii¹.

Przestępczość gospodarcza ma charakter wieloaspektowy, a oprócz jej typowych form, jak przestępczość podatkowa, fałszerstwa, wyłudzenia oraz zaniżanie należności publicznoprawnych, przestępczość na rynku kapitałowym, bankowym i ubezpieczeniowym, a także wszystkie zjawiska przestępczości ukierunkowanej na uzyskanie zysku przy uwzględnieniu mechanizmów rynkowych. Sprawcy zajmujący się tego rodzaju procederem dostosowują metody działania do zmieniających się sytuacji gospodarczych oraz przepisów prawa krajowego i wspólnotowego, wykorzystując istniejące regulacje lub luki prawne. W związku z tym, przestępczość gospodarcza jest bardzo szybko ewoluującą formą

---

¹ J. Iwanicki, *Ściganie zorganizowanej przestępczości gospodarczej w Polsce*, Warszawa 2002, s. 193.

działalności przestępczej. Przykładem nowej formy mogą być wyłudzenia dotacji z Unii Europejskiej².

Tradycyjnie przestępczość gospodarczą wyodrębnia się ze względu na sprawcę czynu dlatego jest ściśle związana z działaniem tzw. białych kołnierzyków, a więc osób posiadających specjalistyczną wiedzę często z zakresu prawa, ekonomii, bankowości, księgowości czy rachunkowości. Sprawcy Ci mogą działać indywidualnie lub tworząc zorganizowane struktury, lecz w odróżnieniu od typowego dla zorganizowanych grup przestępczych Weberowskiego modelu organizacyjnego czyli strukturze, gdzie polecenie kierowane są z góry do dołu oraz istnieje ścisła hierarchia³, działają w modelu sieciowym, czyli powiązanych ze sobą kilku specjalistów często w różnych dziedzin, ulokowanych na tym samym poziomie hierarchii oraz poziomym przepływie informacji. Osoby te cieszą się powszechnym szacunkiem, wysoką pozycją społeczną, a jednocześnie dopuszczają się przestępstw w toku wykonywanej działalności zawodowej.

Forma zorganizowana przestępczości gospodarczej przynosi największe zyski ze względu na możliwość pomnażania nielegalnych zysków, przez ilość osób działających w takiej grupie. Największe zyski sprawcą przynosi najprawdopodobniej przestępczość paliwowa oraz podatkowa, które wymagają bardzo specjalistycznej wiedzy, dlatego są tak trudne do wykrycia. Dodatkowym utrudnieniem dla zwalczania i przeciwdziałania tej formy przestępczości jest również częste powiązanie z legalną działalnością gospodarczą, a w konsekwencji ograniczenie możliwości określenia charakteru udziału poszczególnych osób w przestępczym procederze oraz skali tego zjawiska. Zdarzają się również przypadki świadomego lub nieświadomego, z perspektywy właścicieli, wy-

---

² MSW, *Program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015–2020*, Warszawa 2015, s. 6.

³ B. Dąbek-Ostrowska, *Komunikowanie polityczne i publiczne*, Warszawa 2007, s. 79.

korzystania legalnie działających firm w przestępczym procedurze⁴.

Lecz ze względu na specyfikę przestępstw gospodarczych właściwościom osoby sprawcy nie przypisuje się już pierwszoplanowego znaczenia w definiowaniu tego zjawiska. W sprzyjających okolicznościach każda osoba zdolna jest popełnić przestępstwo gospodarcze. Dlatego też można zastosować podziału ogółu sprawców na trzy grupy, przyjmując częstotliwość popełniania tego rodzaju przestępstw jako kryterium. Sprawcy zawodowi utrzymujący się wyłącznie z popełniania przestępstw gospodarczych, czyli uczynili sobie z tego stałe źródło dochodów. Należą do nich wyspecjalizowane grupy przestępcze często tylko na określonym obszarze gospodarki lub swobodnie poruszające się po całym jej spektrum. Sprawcy sytuacyjni są skłonni popełnić przestępstwo tylko w określonych okolicznościach. Działają wszędzie tam gdzie pojawia się konieczność szybkiego pozyskania niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania lub utrzymania się podmiotu na rynku funduszy. W grupie tej znajdują się często osoby działające indywidualnie, postępują oni według zasady: cel uświęca środki, a postawa legalistyczna lub hamulce natury moralnej nie stoją na przeszkodzie posłużenia się taką metodą. Natomiast sprawcy okazjonalni funkcjonują na rynku w zasadzie zgodnie z prawem, ale korzystają z każdej sytuacji, w której mogliby w łatwy sposób osiągnąć zysk, przy minimum ryzyka wykrycia przestępstwa. Oba powyższe czynniki: zysk i ryzyko podlegają dokładnej kalkulacji⁵.

Tego rodzaju przestępczość jest również związana z funkcjonowaniem w Polsce szarej strefy, czyli działalności charakteryzującej się obchodzeniem oficjalnych zasad prowadzenia działalności gospodarczej ukierunkowanej na uzyskiwanie zysków ekonomicznych.

---

⁴ J. Iwanicki, *Ściganie...*, *op. cit.*, s. 203.

⁵ O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Warszawa 1994, s. 19.

Przestępstwa ekonomiczne mogą być popełnione zarówno na terytorium Polski, jak i mieć charakter transgraniczny, a geopolityczne położenie naszego kraju jest czynnikiem sprzyjającym popełnianiu tego rodzaju przestępstw. W Tym kontekście szczególnie istotne pozostaje zróżnicowanie w zakresie przepisów podatkowo-akcyzowych pomiędzy krajami Unii Europejskiej i krajami trzecimi. W niektórych formach przestępczości gospodarczej specjalizują się też poszczególne grupy etniczne. Na terenie RP obserwowalna jest działalność m.in. azjatyckich zorganizowanych grup przestępczych specjalizujących się w szczególności w zakresie wprowadzania do obrotu towarów z zaniżeniem wartości celnej, często z naruszeniem praw autorskich i pokrewnych, dokonywaniu nielegalnych transferów uzyskanych w ten sposób dochodów za granicę czy zajmujących się praniem brudnych pieniędzy⁶. Również zauważalna jest przestępcza działalność grup narodowości Rumuńskiej i Bułgarskiej w sferze przestępczości bankomatowej, a mianowicie tzw. skimming, który polega na nielegalnym kopiowaniu paska magnetycznego z kart bankomatowych przy użyciu nakładek skanujących umieszczanych na bankomatach.

Przestępczość gospodarcza nieodłącznie pozostaje związana z praniem brudnych pieniędzy, polegającym na ukrywaniu przestępczego pochodzenia określonych wartości majątkowych. W celu umożliwienia prowadzenia działalności przestępczej, sprawcy przestępstw wykorzystują również mechanizmy korupcyjne. Najczęściej spotykanymi działaniami o charakterze korupcyjnym są przekupstwo (łapownictwo), wykorzystanie środków budżetowych i majątku publicznego do zamówień publicznych, kontraktów, koncesji itp., uchylene się przed obowiązkiem celnym, podatkowym, i innymi należnościami publicznoprawnymi, a także świadome, niezgodne z prawem dysponowanie środkami z budżetu państwa⁷.

---

⁶ MSW, *Program...*, op. cit., s. 7.

⁷ O. Krajniak, *Zorganizowane grupy przestępcze. Studium kryminalistyczne*, Warszawa 2011, s. 33.

W odróżnieniu od typowej przestępczości przeciwko mieniu, przestępstwa gospodarcze w większości stanowią kategorię, której rejestrowane w regularnych statystykach rozmiary zależą w znacznie większym stopniu od aktywności wykrywczej organów kontrolnych oraz organów ścigania. Postępowania dotyczące określonych kategorii poważnej przestępczości gospodarczej są zazwyczaj wszczynane nie na podstawie doniesień osób poszkodowanych, lecz w oparciu o informacje własne organów państwowych pozyskane w wyniku realizowanych przez nie działań. Zarejestrowane w statystykach przypadki stanowią zatem tylko pewien wycinek przestępczości gospodarczej, której pełne rozmiary, przy uwzględnieniu ciemnej liczby (tj. skali przestępstw pozostających poza wiedzą właściwych organów ścigania), nie są znane i mogą podlegać wyłącznie szacowaniu w oparciu o przyjęte modele zjawisk gospodarczych i przestępczych. Według raportu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o stanie bezpieczeństwa w Polsce⁸, w 2013 roku liczba stwierdzonych przestępstw gospodarczych oscyluje wokół 150 000, co wskazuje tylko na bardzo szeroką skalę tego zjawiska.

Metody wykrywcze przestępstw gospodarczych można podzielić na działalność kontrolną i audyt oraz czynności operacyjno-rozpoznawcze organów ścigania. O ile w większej części działania wykrywcze z zakresu audytu i kontroli będą należeć podmiotów prywatnych, a w szczególności działów kontroli wewnętrznej, to czynności operacyjno-rozpoznawcze będą mogły wykonywać tylko podmioty państwowe, które w zakresie swoich kompetencji mają taką możliwość.

Niniejsza praca powinna udowodnić tezę, że śledztwo finansowe jako jedna z form czynności operacyjno-rozpoznawczych może w znaczny sposób wpłynąć na przeciwdziałanie oraz wykrywanie przestępczości gospodarczej poprzez analizę dokumentów finansowych oraz kapitałowych osób podejrzanych o popeł-

---

⁸ *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2013 roku*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

nienie przestępstwa. Jak również te powodują brak opłacalności przestępstw o charakterze ekonomicznym.

W nauce kryminalistyki wskazuje się zarówno, że nieuchronność kary jak również skuteczność organów ścigania i wymiar sprawiedliwości, które są w stanie wykryć sprawcę przestępstwa ma kluczowe znaczenie dla tzw. aspektu prewencyjnego, czyli w tym przypadku do zniechęcenia potencjalnego kandydata na sprawcę do popełnienia czynu zabronionego. Podobne zadanie ma spełniać śledztwo finansowe. Poprzez skuteczne działania podejmowane wspólnymi siłami w ramach śledztwa finansowego organy ścigania i wymiar sprawiedliwości mają doprowadzić do nieopłacalności działań przestępczych, a przez to również efekt prewencyjny. W literaturze śledztwo finansowe ujmowane jest kilku płaszczyznach, których połączenie pozwala je zdefiniować jako⁹: zbieranie, kontrolowanie, kompletowanie, przetwarzanie i analizowanie danych finansowych na rzecz egzekwowania prawa. W chwili obecnej, jak wskazuje J. Podolski, dochodzenie finansowe mające na celu pozbawienie korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa powinny posiadać obligatoryjny drugi wymiar śledczy we wszystkich dochodzeniach odnoszących się do przestępczości gospodarczej. W taktykę prowadzenia śledztwa finansowego wpisuje się realizację określonych celów związanych z podejrzeniem i powiązaniem faktów pomiędzy materialnymi aktywami finansowymi oraz strukturami biznesowymi¹⁰. W ramach realizacji śledztwa finansowego zalecane jest szerokie podejście do wszystkich dostępnych kryminalnych informacji związanych z finansowymi zagadnieniami przestępstwa, które służyły popełnieniu procederu. Owe szerokie podejście musi opierać się na analizie, dzięki czemu możliwe jest przedstawienie uzyskanych wyników w sposób usystematyzowany, może mieć tu zastosowanie analiza operacyjna, która służy osiągnięciu w krótkim czasie

---

⁹ K. Liszewski, D. Najmoła, K. Wiciak, *Śledztwo finansowe*, Szczytno 2008, s. 45.

¹⁰ *Ibidem*, s. 56.

zamierzonego przez organy ścigania celu w postaci aresztowania sprawcy, zajęcia przedmiotu przestępstwa lub jego konfiskaty.

Kolejnym etapem planowania czynności do wykonania w ramach śledztwa finansowego jest etap postępowania przygotowawczego. Organy ścigania z chwilą wszczęcia postępowania przygotowawczego winien zaplanować i wykonać niezbędne czynności zmierzające do ujawnienia majątku sprawców przestępstwa oraz pozbawienia ich korzyści odniesionych w wyniku popełnienia przestępstwa, jak również zajęcia mienia na poczet zabezpieczenia majątkowego¹¹.

Nieodłącznym elementem śledztwa finansowego powinna być analiza kryminalna. Jest to nowe pojęcie w pracy organów ścigania, lecz pomaga w dogłębnym zrozumieniu przestępstwa oraz rozpoznania *modus operandi* i na tej podstawie skutecznego ścigania sprawcy. Z punktu widzenia procesu wykrywczego jednym z podstawowych zadań różnego rodzaju analiz jest ustalenie nieprawidłowości i ich źródeł oraz związków pomiędzy nimi a przyczynami zaistnienia. Poprawne zrealizowanie tych zadań daje możliwość ujawnienia niekorzystnych zjawisk pochodzących z przestępstw lub mogących być do tych celów użyte w przyszłości.

Konwencja o Europolu opisuje analizę kryminalną jako poszukiwanie, zestawianie, przetwarzanie i analizowanie informacji, również danych wywiadowczych¹². W Myśl przepisów regulujących działalność Europolu, analizą określa się zestawienie, przetwarzanie, lub wykorzystywanie danych w celu uzyskania pomocy w dochodzeniu karnym¹³.

Przydatność analizy kryminalnej w procesie wykrywczym przestępczości gospodarczej została potwierdzona w sprawach wielowątkowych oraz obejmujący duży zasięg terytorialny, w których występuje skomplikowana i rozlubowana struktura powią-

---

¹¹ J. Błachut, *Problemy związane z pomiarem przestępczości*, Warszawa 2007, s. 34.

¹² Art. 3 ust. 1 pkt 2 Konwencji o Europolu.

¹³ Art. 10 Konwencji o Europolu.

zań przestępczych i gdzie istnieje duża liczba informacji uniemożliwiających śledzenie i kojarzenie faktów. Powyższe przesłanki są głównymi cechami przestępczości gospodarczej ze względu na jej zawiłą i skomplikowaną specyfikę. W zależności od efektów, jakie chcemy osiągnąć w procesie analitycznym, analizę kryminalną dzielimy na: analizę operacyjną i analizę strategiczną. Analizę operacyjną, nazywaną inaczej taktyczną, charakteryzuje możliwość osiągnięcia w jak najkrótszym czasie zamierzonego efektu w postaci aresztowania sprawcy, zajęcia przedmiotu przestępstwa lub jego konfiskaty.

Ze względu na bardzo duże zagrożenie skarbu państwa zorganizowaną przestępczością gospodarczą, analizę ekonomiczną lub finansową traktuje się niekiedy jako oddzielną gałąź analizy operacyjnej. Jednak różnice ograniczają się jedynie do rodzaju i zakresu badanych informacji, a nie istoty zagadnienia. Tego typu analiza jest analiza ukierunkowaną ekonomicznie i finansowo, służącą całościowemu spojrzeniu na ogół informacji, w szczególności o zabarwieniu finansowym, dotyczących podmiotów gospodarczych oraz wykazuje, czy przestępstwo zostało popełnione¹⁴. Ten rodzaj ukierunkowanej analizy nie wyklucza stosowania w ramach jej czynności typowych analiz ekonomicznych, jednak mają charakter pomocniczy, większy nacisk kładzie się na uzyskiwanie i przetwarzanie informacji, które ukazują mechanizmy przestępcze oraz osoby uczestniczące w tych mechanizmach.

Natomiast przedmiotem analizy strategicznej są problemy i cele długoterminowe, ustalenie priorytetów i strategii zwalczania przestępczości na podstawie dogłębnych badań i dostępnych informacji oraz prognozowaniu jej rozwoju.

Kolejną tezą jest również wniosek, jako że regularne prowadzenie kontroli w postaci audytu ogranicza, a nawet często eliminuje możliwość popełnienia przestępstw gospodarczych. Rola audytora w zakresie wykrywania nadużyć gospodarczych to jeden z najbardziej rozpowszechnionych i zarazem błędnych mitów po-

---

¹⁴ W. Ignaczak, *Wybrane zagadnienia analizy kryminalnej*, Szczytno 2005, s. 15.

kuujących w społeczeństwie. Brak zrozumienia faktycznej idei i praktyki dzisiejszego audytu prowadzi do wielunierządnie kosztownych rozczarowań. Celem badania dokumentacji finansowej zgodnie z Krajowymi Standardami Rewizji Finansowej jest wyrażenie pisemnej opinii wraz z raportem o tym, czy dokumenty finansowe jest zgodne z wymagającymi zastosowania zasadami rachunkowości, normami prawnymi oraz czy rzetelnie i jasno przedstawia, we wszystkich istotnych aspektach, sytuację majątkową i finansową, jak też wynik finansowy jednostki, której dokumentacja jest badana. Poprzez brak świadomości i słabe przygotowanie merytoryczne skuteczność wykrywania przestępstw gospodarczych przez audytorów wewnętrznych jest w dużym stopniu uzależniona od jakości stosowanych przez nich procedur badawczych. Analiza aktualnego stanu prawnego regulacji z zakresu wykrywania nadużyć przez audytorów wskazuje, że występuje wyraźna luka w tym zakresie.

Rozważania na temat wytycznych obowiązujących audytorów w zakresie wykrywania przestępstw gospodarczych w powiązaniu z ich różnorodnymi przypadkami spotykanymi w praktyce dają podstawę do stwierdzenia, że obecne regulacje zawierają jedynie pewne ogólne kierunki prac weryfikacyjnych. Statystyki oraz doniesienia medialne pokazują wyraźnie, że przestępcy używają coraz to bardziej skomplikowanych narzędzi zarówno na etapie popełnienia nadużyć, jak i jego późniejszego ukrycia. Wskazuje to na tezę, że powstaje wyraźna potrzeba opracowania bardziej szczegółowych procedur kontrolnych, które zwiększyłyby efektywność pracy audytorów w tym zakresie. Dotyczy to skompletowania katalogów pewnych sygnałów ostrzegawczych świadczących o możliwości popełnienia przestępstwa, rodzaju dokumentów źródłowych, które powinny być poddane weryfikacji oraz zaproponowania szczegółowych technik badawczych w odniesieniu do każdego typu oszustwa¹⁵.

---

¹⁵ M. Kutera, *Rola audytu finansowego w wykrywaniu przestępstw gospodarczych*, Warszawa 2008, s. 17.

W celu poszerzenia zakresu praktycznych narzędzi weryfikacji zwiększających możliwości wykrywania przestępstw gospodarczych przez audytorów opracowano pewien model postępowania podczas audytu. Punktem wyjścia w tym modelu jest klasyfikacja przestępstw gospodarczych wyodrębnionych w literaturze światowej z aktualnymi przepisami prawa karnego z zakresu przestępstw gospodarczych obowiązujących w Polsce. Według tej klasyfikacji wyodrębniono cztery podstawowe grupy oszustw finansowych:

- defraudacja majątku;
- fałszowanie sprawozdawczości finansowej;
- korupcja;
- pranie brudnych pieniędzy.

Śledcze działania z zakresu wykrywania oszustw finansowych należy rozpocząć od oszacowania ryzyka ich wystąpienia w danej jednostce. Nie dotyczy to oczywiście sytuacji, gdy audytor występuje w roli biegłego sądowego. Wówczas dostaje on z sądu szczegółowe zlecenie zweryfikowania pewnych dokumentów i na tej podstawie ewentualnych nadużyć związanych z prowadzoną działalnością. Należy zwrócić uwagę, że tradycyjne techniki pomiaru ryzyka w tym przypadku nie wystarczą. Najpopularniejszą metodą i stosunkowo łatwą jest weryfikacja zestawu różnego rodzaju symptomów w odniesieniu do różnego rodzaju nadużyć. Jeżeli w toku szacowania ryzyka pojawił się sygnał, że dane nadużycie mogło mieć miejsce, należy dokonać pogłębionej analizy wybranych sygnałów ostrzegawczych (*red flags*). W tym celu konieczne jest zgromadzenie stosownych dokumentów źródłowych, wydruków z systemu informatycznego i zestawień pomocniczych. Na ich podstawie dokonuje się szczegółowej weryfikacji przy użyciu różnych technik kontrolnych¹⁶.

W wyniku rzetelnego zastosowania opisanych technik kontrolnych dochodzi do potwierdzenia lub odrzucenia podejrzenia popełnienia przestępstwa gospodarczego. W dalszej kolejności audy-

---

¹⁶ *Ibidem*, s. 178.

tor powinien sprawdzić kompletność posiadanej dokumentacji. Niewykluczone, że jej elementy zostaną użyte jako dowód w postępowaniu sądowym lub trzeba ich będzie użyć podczas przygotowania stosownego wniosku do prokuratury. W wyniku prowadzonych prac powinien powstać odpowiedni raport lub opinia w zależności od charakteru audytu. Jeśli sprawa nie dotyczy opinii wydawanej na potrzeby sądu, audytor powinien dodatkowo zastanowić się nad złożeniem stosownego wniosku do prokuratury.

Aby zrozumieć specyfikę przestępstw gospodarczych oraz jej złożoności i skomplikowany charakter, najlepiej przeanalizować przykładowy rodzaj przestępstwa którym jest oszustwo karuzelowe na podatku VAT. Karuzela vatowska to hasło, które na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat pojawia się w publikacjach prasowych ze wskazaniem znacznych wyłudzeń z budżetu państwa. Tematyka ta pojawia się też w oficjalnych publikacjach Unii Europejskiej. Niejednokrotnie również oszustwa karuzelowe są problemem, z którym muszą sobie radzić organy ścigania i służby kontrolne. Wyłudzenia podatku VAT swoim mechanizmem są bardzo podobne do przestępstw paliwowych i złomowych.

Mechanizm działalności przestępczej sprowadza się do tego, że firmy służy uczestniczące w tej działalności otrzymują zwrot podatku VAT, który nie został zapłacony na wcześniejszym etapie obrotu lub jest efektem dokonywanych fikcyjnych wewnątrz-wspólnotowych dostaw różnego rodzaju towarów. W tym przypadku organizatorzy procederu tworzą sieć powiązań. W skład takiej sieci wchodzi założone specjalnie do tego firmy służy, przez których rachunki firmowe transferowane są środki finansowe. Cały proceder z pozoru ma wyglądać jak legalnie działający biznes. Dodatkowym utrudnieniem, na co wielokrotnie wskazywano, jest bardzo krótki okres działalności takich podmiotów, czasami ograniczający się tylko do paru miesięcy a czasami wręcz do jednej transakcji. Im bardziej złożona i przemyślana działalność sprawców, tym więcej podmiotów występuje w takiej sieci powiązań i tym częściej na miejsce już „wykorzystywanych” wprowadzane są nowe. Jak wskazuje Generalny Inspektor

Informacji Finansowej w swoim sprawozdaniu na fikcyjność prowadzonej przez osoby fizyczne i osoby prawne działalności wskazują również wyniki prowadzonych kontroli podatkowych, z których wynika, że kontrolowani nie posiadają stosownego do skali prowadzonej działalności zaplecza magazynowego, a także nie zatrudniają pracowników¹⁷. Ciekawym spostrzeżeniem podnoszonym w opracowaniach GIIF jest jeden z wyników analiz zrealizowanych transferów pieniężnych, których wskazuje, że towary nabyte od zagranicznych kontrahentów, po ich odsprzedaży kolejnym polskim podmiotom ponownie trafiają do tych samych krajów unijnych, a często do tych samych podmiotów, co nie znajduje uzasadnienia ekonomicznego¹⁸. Biorąc pod uwagę przesłanki dające podstawę do podjęcia czynności wykrywczych jak też istotne odchylenia od ogólnej praktyki biznesowej, można opierając się na powyższym stwierdzeniu, typować firmy słupy, które uczestniczą w łańcuszku przestępczym mającym na celu wyłudzenie nienależnego podatku VAT.

Jeśli by spojrzeć na wątek charakterystyczny wynikający z postępowań kontrolnych i analitycznych, wskazać należy, że do transferu środków finansowych zakładane są rachunki bankowe nie tylko dla nowo powstałych spółek lub rzekomo rozpoczynających działalność gospodarczą, bo taki mechanizm jest już znany od lat, ale żeby utrudnić weryfikację przez służby skarbowe przedmiotu działalności zakładane są również rachunki dla spółek odkupionych od osób trzecich, które zakończyły lub zamierzały zakończyć rzeczywistą aktywność na rynku dóbr i usług.

W przypadku przestępstwa, które zostało wyżej przedstawione jedną z najbardziej skutecznych metod wykrywczych jest wspomniane śledztwo finansowe, które wznacznym stopniu pozwala na przeanalizowanie oraz powiązanie skomplikowanych transakcji oraz powiązań pomiędzy poszczególnymi podmiotami,

---

¹⁷ Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej o realizacji ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w roku 2013.

¹⁸ *Ibidem*.

jak również pozwala na weryfikację, które z tych podmiotów mogą być tylko podstawionymi słupami uczestniczącymi tylko fikcyjnie w całym łańcuchu transakcji, których celem jest wyłudzenie podatku VAT. Również połączenie śledztwa finansowego z analizą kryminalną pozwoli na stworzenie całego schematu przestępczego procederu co znacznie ułatwia w dojściu do faktycznych osób kierujących całym mechanizmem. Potwierdza to tezę jakoby śledztwo finansowe w dużym stopniu pomaga w procesie wykryczym przestępczości gospodarczej. Centralne Biuro Śledcze Policji w sprawozdaniu z działalności wskazuje, że do najważniejszych typów oszustw podatkowych należą oszustwa określane jako karuzele podatkowe. Zorganizowane grupy przestępcze w sposób znaczący wykorzystują ten mechanizm do prowadzenia przestępczego procederu, zdając sobie doskonale, że jest to przestępstwo bardzo skomplikowane oraz trudne do wykrycia, a w szczególności ciężkie do udowodnienia prawdziwym jego sprawcom¹⁹.

Istotnym aspektem zintegrowanego podejścia do przestępczości gospodarczej jest wypracowanie skutecznych mechanizmów jej przeciwdziałania. Wymaga ono zarówno wykorzystania odpowiednich instrumentów prawnych np. takich jak kontrola oraz audyt czy systemy rejestracji i ewidencjonowania transakcji. Jak też rozpoznawania i eliminowania czynników sprzyjających popełnianiu tego rodzaju przestępstw oraz redukcji podatności wiktymologicznej ich potencjalnych ofiar. Tego rodzaju podejście implikuje potrzebę bezpośredniej współpracy pomiędzy organami ścigania i innymi podmiotami, w tym administracją publiczną i organizacjami przedstawicielskimi reprezentującymi interesy podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w branżach najbardziej narażonych na działalność przestępczą. Współpraca ta w szczególności dotyczyć powinna identyfikacji zagrożeń, wypracowywaniu wspólnych metod identyfikacji oraz wymiana informacji i doświadczeń czy profilaktyki społecznej.

---

¹⁹ Centralne Biuro Śledcze, *Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2012 rok*, Warszawa 2013.